

تأثیر کیفیت اطلاعات حسابداری (با معیارهای نوین) بر رفتار مالیاتی

مائه تجلیان^۱، افشین گلیان^۲

۱. کارشناسی ارشد حسابداری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد فسا، شیراز، ایران

۲. کارشناسی ارشد حسابداری، موسسه غیر انتفاعی الوند، همدان، ایران

چکیده

در محیط‌های اقتصادی پیچیده کنونی، کیفیت اطلاعات حسابداری به عنوان ستون فقرات شفافیت مالی و ابزاری کلیدی برای تعاملات میان واحد تجاری و حاکمیت مالیاتی شناخته می‌شود. این مقاله مروری به بررسی چگونگی تأثیر ویژگی‌های نوین اطلاعات حسابداری (نظیر قابلیت مقایسه‌پذیری، شفافیت افشا، کاهش عدم تقارن اطلاعاتی و گزارشگری پایدار (ESG) بر «رفتار مالیاتی» مؤدیان می‌پردازد. چالش اساسی که این پژوهش به آن پاسخ می‌دهد، تفکیک میان «اجتناب مالیاتی مشروع» و «فرار مالیاتی» در سایه استانداردهای نوین گزارشگری است. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که ارتقای کیفیت حسابداری، نه تنها ریسک حسابرسی و هزینه‌های نظارتی را کاهش می‌دهد، بلکه با افزایش هزینه برای رفتارهای مالیاتی غیراخلاقی، مؤدیان را به سمت انطباق حداکثری سوق می‌دهد. معیارهای نوین همچون معیارهای ESG و گزارشگری یکپارچه، ابعاد تازه‌ای از مسئولیت‌پذیری مالیاتی را مطرح کرده‌اند که در متون سنتی مغفول مانده بود. این پژوهش ضمن تبیین مکانیسم‌های اثرگذاری اطلاعات بر تصمیمات مالیاتی، پیشنهاد می‌دهد که نظام‌های مالیاتی باید به جای تکیه بر ابزارهای قهری و سنتی، بر «اعتبارسنجی کیفیت گزارشگری حسابداری» به عنوان محرک داوطلبانه انطباق مالیاتی تمرکز کنند. در نهایت، با شناسایی خلاءهای موجود در نظام گزارشگری ایران و جهان، رویکردی کاربردی برای کاهش شکاف مالیاتی از طریق ارتقای نظام‌های اطلاعاتی ارائه شده است که می‌تواند زیربنای اصلاحات ساختاری در نظام مالیاتی قرار گیرد.

کلمات کلیدی: کیفیت اطلاعات حسابداری، رفتار مالیاتی، شفافیت مالی، انطباق مالیاتی.

مقدمه

در اقتصادهای مدرن، اطلاعات حسابداری نقشی محوری در تخصیص بهینه منابع، ارزیابی عملکرد و تعیین مناسبات میان دولت و مؤدیان مالیاتی ایفا می‌کند [۱]. کیفیت این اطلاعات، به عنوان شاخصی از سلامت گزارشگری مالی، مستقیماً تعیین‌کننده تصمیمات راهبردی در حوزه مالیات واحد تجاری است [۲]. امروزه با پیچیده‌تر شدن فعالیت‌های اقتصادی و جهانی شدن بازارها، معیارهای نوین حسابداری فراتر از مفاهیم سنتی نظیر سود حسابداری رفته و بر مواردی همچون «قابلیت مقایسه‌پذیری»، «عدم تقارن اطلاعاتی» و «شفافیت افشا» تمرکز دارند تا بتوانند پاسخگوی نیاز ذینفعان متعدد باشند [۳].

مسئله اصلی در این پژوهش، چگونگی تعامل این ویژگی‌های نوین با رفتار مالیاتی مؤدیان است. آیا کیفیت بالای اطلاعات حسابداری به کاهش نرخ فرار مالیاتی می‌انجامد یا صرفاً ابزاری برای بهینه‌سازی پیچیده‌تر مالیاتی (Tax Planning) است؟ [۴]. رفتار مالیاتی مؤدیان تحت تأثیر متغیرهای اقتصادی، حقوقی و اجتماعی متعددی است، اما اطلاعات مالی در قانون این تصمیمات قرار دارد [۵]. از منظر تئوری نمایندگی، اطلاعات باکیفیت، هزینه‌های نمایندگی را کاهش داده و موجب می‌شود مدیران به جای استفاده از ابزارهای پنهانی برای فرار مالیاتی، به شفافیت در گزارشگری روی آورند؛ چرا که شفافیت به کاهش ریسک حقوقی برای شرکت‌ها منجر می‌شود [۶].

توسعه معیارهای نوین حسابداری نظیر گزارشگری یکپارچه، شاخص‌های حاکمیت شرکتی و گزارشگری پایدار (ESG)، دیدگاه‌های جدیدی را در خصوص مسئولیت مالیاتی ایجاد کرده است [۷]. برای مثال، شرکت‌هایی که گزارشگری پایدار ارائه می‌دهند، تمایل کمتری به رفتارهای جسورانه و غیرشفاف مالیاتی دارند، زیرا نگران آسیب به اعتبار برند خود در نزد ذینفعان هستند [۸]. این در حالی است که در رویکردهای سنتی، تنها شاخص‌های سود و زیان مورد توجه سازمان‌های مالیاتی قرار داشت و به سایر ابعاد گزارشگری توجه نمی‌شد [۹].

در ایران، با وجود تصویب قوانین اصلاحی و پیاده‌سازی سیستم‌های الکترونیکی مانند سامانه مؤدیان، همچنان شاهد شکاف مالیاتی قابل توجهی هستیم که بخشی از آن ناشی از عدم تناسب میان سیستم‌های اطلاعاتی شرکت‌ها و الزامات قانونی است [۱۰]. این پژوهش با بررسی ادبیات بین‌المللی و داخلی، به دنبال پاسخ به این سؤال است که چگونه معیارهای نوین حسابداری می‌توانند به عنوان ابزاری برای هدایت رفتار مالیاتی مؤدیان به سمت انطباق قانونی و کاهش نرخ فرار مالیاتی مورد استفاده قرار گیرند [۱۱]. هدف این مطالعه، ایجاد یک چارچوب تحلیلی برای درک تعامل میان «کیفیت گزارشگری» و «نظم مالیاتی» است تا نشان دهد که چگونه می‌توان از داده‌های حسابداری به عنوان یک اهرم کنترلی غیرقهری استفاده نمود [۱۲].

علاوه بر این، با توجه به ظهور فناوری‌های نوظهور در حسابداری نظیر بلاک‌چین و هوش مصنوعی، کیفیت اطلاعات دیگر صرفاً به دقت ارقام محدود نمی‌شود، بلکه شامل امنیت و غیرقابل دستکاری بودن آن‌ها نیز هست [۱۳]. این تحولات باعث شده است که مفهوم «کیفیت اطلاعات» به یک دارایی استراتژیک برای شرکت‌ها تبدیل شود که می‌تواند بر رتبه اعتباری مالیاتی آن‌ها در سازمان‌های مالیاتی تأثیرگذار باشد [۱۴]. بنابراین، در این مقاله مروری، تلاش شده است ضمن

تشریح معیارهای نوین حسابداری، نحوه تأثیر آن‌ها بر رفتار مالیاتی مؤدیان در دو سطح «اجتناب مالیاتی مشروع» و «فرار مالیاتی غیرقانونی» مورد واکاوی قرار گیرد [۱۵].

این مقاله در ادامه با بررسی مبانی نظری از منظر تئوری‌های مالی، به تبیین دقیق‌تر این رابطه پرداخته و در نهایت با ارائه یافته‌های پژوهش‌های تجربی، راهکارهایی برای سیاست‌گذاران اقتصادی ایران ارائه خواهد داد تا با تمرکز بر کیفیت اطلاعات حسابداری، به سمت نظام مالیاتی کارآمدتر و شفاف‌تر حرکت کنند [۱۶]. ارتقای کیفیت اطلاعات، نه تنها به نفع دولت و سازمان مالیاتی است، بلکه با کاهش عدم تقارن اطلاعاتی، اعتماد عمومی به نظام اقتصادی را نیز تقویت می‌کند [۱۷].

مبانی نظری

مبانی نظری این مقاله بر سه نظریه بنیادی در حوزه اقتصاد و حسابداری استوار است که تعامل میان شرکت و سازمان مالیاتی را تبیین می‌کنند.

نظریه علامت‌دهی (Signaling Theory)

در ادبیات مالی، اطلاعات حسابداری به عنوان سیگنالی برای انتقال وضعیت واقعی شرکت به ذینفعان عمل می‌کند [۱۳]. در رفتار مالیاتی، مدیران از کیفیت گزارشگری به عنوان ابزاری برای علامت‌دهی به سازمان مالیاتی استفاده می‌کنند. کیفیت بالای اطلاعات، این پیام را به ناظران مالیاتی ارسال می‌کند که شرکت از استانداردهای شفاف پیروی کرده و انگیزه‌ای برای فرار مالیاتی ندارد. در مقابل، کیفیت پایین اطلاعات، سیگنالی از ابهام بوده و ریسک حسابرسی شرکت را به صورت خودکار افزایش می‌دهد [۱۴]. بنابراین، علامت‌دهی شفاف، نه تنها هزینه‌های نظارتی را کاهش می‌دهد، بلکه به بهبود تصویر برند شرکت در نزد حاکمیت مالیاتی کمک می‌کند.

نظریه نمایندگی (Agency Theory)

از دیدگاه نظریه نمایندگی، تعارض منافع میان مدیران و دولت به عنوان یک ذینفع برون‌سازمانی مطرح است [۱۵]. مدیران تمایل دارند با بهره‌گیری از خلاءهای قانونی و ابزارهای حسابداری، سود گزارش‌شده را جهت کاهش بار مالیاتی کاهش دهند. با این حال، کیفیت بالای اطلاعات حسابداری، عدم تقارن اطلاعاتی میان مؤدی و سازمان مالیاتی را به حداقل می‌رساند [۱۶]. وقتی گزارشگری از کیفیت بالایی برخوردار باشد، امکان دستکاری سود برای اهداف مالیاتی

محدود شده و «هزینه‌های نمایندگی» برای دولت در جهت شناسایی فرار مالیاتی کاهش می‌یابد. در واقع، کیفیت حسابداری به عنوان مکانیزمی برای نظارت درون‌سازمانی، رفتارهای جسورانه مالیاتی مدیران را مهار می‌کند [۱۷].

تئوری هزینه-فایده در انطباق مالیاتی

مؤدبان مالیاتی به صورت مداوم در حال ارزیابی هزینه‌ها و فواید انطباق یا فرار مالیاتی هستند. تئوری هزینه-فایده بیان می‌کند که فرار مالیاتی تنها زمانی رخ می‌دهد که فایده مورد انتظار (صرفه‌جویی مالیاتی) بر هزینه مورد انتظار (احتمال شناسایی و جریمه) پیشی بگیرد [۱۸]. کیفیت بالای اطلاعات، احتمال شناسایی رفتارهای غیرقانونی را توسط سامانه‌های هوشمند سازمان مالیاتی به شدت افزایش می‌دهد. در نتیجه، ارتقای کیفیت حسابداری، «هزینه‌های مورد انتظار فرار مالیاتی» را برای مؤدبان به سطحی غیرقابل قبول می‌رساند و آن‌ها را به سمت انطباق داوطلبانه سوق می‌دهد [۱۹].

معیارهای نوین حسابداری و اثرگذاری بر رفتار مالیاتی

معیارهای نوین حسابداری، ابعاد جدیدی را به معادلات رفتار مالیاتی افزوده‌اند:

- **قابلیت مقایسه‌پذیری (Comparability):** این ویژگی به سازمان‌های مالیاتی اجازه می‌دهد تا عملکرد یک شرکت را با همتایانش در صنعت مقایسه کنند. یافته‌های تجربی نشان می‌دهد شرکت‌هایی که گزارش‌های قابل‌مقایسه‌تری ارائه می‌دهند، در صورت وجود انحرافات معنادار در مالیات‌های پرداختی، سریع‌تر توسط مدل‌های ریسک‌سنجی شناسایی می‌شوند، لذا انگیزه‌های فرار در این شرکت‌ها کمتر است [۲۰].
 - **گزارشگری یکپارچه و ESG:** گزارشگری پایدار (محیط‌زیستی، اجتماعی و حاکمیتی) لایه جدیدی از نظارت را ایجاد کرده است [۲۱]. شرکت‌هایی که به معیارهای ESG پایبند هستند، در برابر افکار عمومی و نهادهای نظارتی مسئولیت‌پذیرترند. شواهد نشان می‌دهد که مدیریت مالیاتی در این شرکت‌ها «محافظه‌کارانه‌تر» است، چرا که نشت اخبار مربوط به فرار مالیاتی می‌تواند شهرت زیست‌محیطی و اجتماعی آن‌ها را خدشه‌دار کند [۲۲].
 - **شفافیت افشا و حاکمیت شرکتی:** مکانیزم‌های قوی حاکمیت شرکتی، نظیر وجود کمیته حسابرسی مستقل، کیفیت گزارشگری را ارتقا می‌دهد [۲۳]. این نهادهای نظارتی داخلی، نظارت بر انطباق مالیاتی را بخشی از وظایف خود دانسته و مانع از اقدامات تهاجمی مالیاتی می‌شوند [۲۴].
- در مجموع، مبانی نظری نشان می‌دهند که کیفیت اطلاعات حسابداری فراتر از یک وظیفه گزارشگری، یک اهرم کنترلی است. با انتقال از معیارهای سنتی به معیارهای نوین، نظام مالیاتی می‌تواند از طریق «داده‌کاوی» و تحلیل کیفیت گزارش‌ها، رفتارهای مالیاتی مؤدبان را بدون نیاز به ورود مستقیم و تنش‌زا، هدایت و مدیریت کند. این پارادایم نوین، نه تنها بازدهی مالیاتی را افزایش می‌دهد، بلکه به عدالت مالیاتی و کاهش فرار مالیاتی منجر می‌گردد [۲۵].

روش پژوهش

این پژوهش با رویکردی «توصیفی-تحلیلی» و با تکیه بر «مطالعه اسنادی (کتابخانه‌ای)» انجام شده است. به منظور تدوین محتوا، جست‌وجوی نظام‌مندی در پایگاه‌های داده معتبر بین‌المللی (مانند ScienceDirect, SSRN, Springer) و منابع داخلی (نورمگز و مگیران) صورت گرفت. معیارهای انتخاب منابع شامل اعتبار علمی، تازگی مطالب (با تأکید بر مقالات ۵ سال اخیر) و ارتباط مستقیم با موضوع کیفیت اطلاعات و رفتار مالیاتی بوده است. در گام نخست، چارچوب مفهومی معیارهای نوین حسابداری شامل قابلیت مقایسه‌پذیری، شفافیت ESG و گزارشگری یکپارچه تبیین گردید. در گام دوم، نظریات کلیدی حوزه مالی و انطباق مالیاتی تحلیل شد. در گام سوم، با استفاده از روش سنتز پژوهش، رابطه میان کیفیت گزارشگری و رفتار مؤدیان مورد تحلیل تطبیقی قرار گرفت. در نهایت، با استخراج الگوها، خروجی‌های پژوهش در قالب جدول تحلیل شد. این مطالعه از تحلیل کیفی برای تبیین روابط استفاده کرده و ارجاع‌دهی تمامی مطالب طبق سبک IEEE انجام شده است. محدودیت اصلی این پژوهش، تفاوت در ساختارهای قانونی و استانداردهای حسابداری (IFRS) در مقابل استانداردهای محلی (است که در تحلیل یافته‌ها مدنظر قرار گرفت. این روش‌شناسی با هدف اطمینان از اعتبار علمی و دقت در استنتاج، چارچوبی مستحکم برای پاسخ به پرسش اصلی پژوهش فراهم آورده است.

یافته‌ها

یافته‌های حاصل از بررسی اسنادی و تحلیل مقالات تجربی، حاکی از وجود یک همبستگی معنادار و مثبت میان ارتقای کیفیت اطلاعات حسابداری و انطباق داوطلبانه مالیاتی است. این یافته‌ها نشان می‌دهد که «کیفیت» در نظام حسابداری مدرن، دیگر صرفاً یک شاخص فنی برای بازار سرمایه نیست، بلکه به یک ابزار راهبردی در حکمرانی مالیاتی تبدیل شده است.

در سطح کلان، داده‌ها تأکید دارند که پدیده «عدم تقارن اطلاعاتی» عامل اصلی جسارت مؤدیان در فرار مالیاتی است. هنگامی که کیفیت گزارشگری پایین است، مؤدیان با اتکا به ابهام در اطلاعات، به «بهبودسازی‌های تهاجمی» روی می‌آورند. با این حال، با معرفی معیارهای نوین حسابداری، شفافیت به عنوان یک هزینه برای فرار مالیاتی عمل می‌کند. در جدول شماره ۱، نحوه تأثیرگذاری این معیارهای نوین بر رفتار مالیاتی مؤدیان ترسیم شده است:

جدول ۱: تحلیل مکانیسم اثرگذاری معیارهای نوین حسابداری بر رفتار مالیاتی

مکانیسم عملکردی بر رفتار مالیاتی	نتیجه رفتاری مؤدی	معیار نوین حسابداری
تسهیل فرآیند ارزیابی بنچ‌مارک توسط سازمان مالیاتی	کاهش جسارت در گزارشگری خارج از عرف صنعت	قابلیت مقایسه پذیری
افزایش ریسک شهرت در صورت فرار مالیاتی	گرایش به سمت پرداخت عادلانه و شفاف مالیات	شفافیت افشای ESG
آشکارسازی تعاملات مالی و غیرمالی شرکت	کاهش فرصت‌های پنهان‌سازی درآمد و انطباق	گزارشگری یکپارچه
جلوگیری از بیش‌نمایی سود در دوره‌های پرسیک	تعدیل رفتارهای تهاجمی مالیاتی	محافظه‌کاری مشروط
اعمال نظارت درون‌سازمانی بر تصمیمات مالی	افزایش رعایت دقیق قوانین مالیاتی	کیفیت حاکمیت شرکتی

نتایج به‌دست‌آمده نشان می‌دهد که در شرکت‌هایی که از استانداردهای نوین (مانند IFRS) استفاده می‌کنند، به دلیل استانداردهای دقیق افشا، احتمال شناسایی رفتارهای مالیاتی غیرقانونی توسط هوش مصنوعی سازمان‌های مالیاتی به شدت افزایش یافته است [۲۱]. در واقع، «کیفیت انکاپذیری» اطلاعات، باعث می‌شود که ریسک حسابرسی برای شرکت‌هایی که گزارشگری شفاف دارند، کاهش یابد و این امر انگیزه‌ای برای انطباق حداکثری ایجاد می‌کند [۲۲].

علاوه بر این، یافته‌های پژوهش بیانگر آن است که گزارشگری پایدار (ESG) به عنوان یک کاتالیزور در رفتار مالیاتی عمل می‌کند. شرکت‌هایی که تعهدات اجتماعی و زیست‌محیطی خود را به صورت شفاف گزارش می‌دهند، نسبت به فرار مالیاتی «حساسیت برند» نشان می‌دهند [۲۳]. از نظر آن‌ها، هزینه‌ی از دست دادن اعتبار اجتماعی در صورت افشای

فرار مالیاتی، به مراتب بیشتر از منافع کوتاه مدت ناشی از عدم پرداخت مالیات است. بنابراین، کیفیت اطلاعات در اینجا نه فقط به معنای دقت اعداد، بلکه به معنای «شفافیت در مسئولیت پذیری» است.

همچنین، یافته‌ها حاکی از آن است که در نظام‌هایی که کیفیت گزارشگری پایین است، رفتارهای مالیاتی مؤدیان اغلب به سمت «تله‌های فرار» سوق می‌یابد که ناشی از عدم اطمینان مؤدی به سیستم مالیاتی است [۲۴]. وقتی مؤدی احساس کند سازمان مالیاتی قادر به درک پیچیدگی‌های کسب و کار او نیست (به دلیل کیفیت پایین گزارشگری)، تلاش می‌کند تا با دستکاری اطلاعات، خود را از تیررس ممیزی دور نگه دارد. بالعکس، ارتقای کیفیت اطلاعات، نوعی «اعتمادسازی دیجیتال» میان مؤدی و سازمان مالیاتی ایجاد می‌کند [۲۵].

نکته قابل تأمل در این یافته‌ها این است که معیارهای نوین، فضای بازی را برای «بهینه‌سازی مالیاتی مشروع» تنگ‌تر نمی‌کنند، بلکه «مرز میان اجتناب مالیاتی و فرار مالیاتی» را شفاف‌تر می‌سازند. این شفافیت باعث می‌شود که مدیران مالی در تصمیمات خود با قطعیت بیشتری حرکت کنند و از ورود به حوزه‌های خاکستری قانون پرهیز نمایند. در نهایت، یافته‌ها تأیید می‌کنند که ارتقای کیفیت حسابداری، هزینه‌های اداری سازمان مالیاتی را در راستای ردیابی مؤدیان پرخطر به شدت کاهش داده و کارایی کل سیستم مالیاتی را بهبود می‌بخشد. این گذار از حسابرسی سنتی و قهری به اعتبارسنجی سیستماتیک کیفیت اطلاعات، سنگ بنای نظام‌های مالیاتی مدرن و کارآمد در دهه‌ی پیش رو خواهد بود.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که کیفیت اطلاعات حسابداری، دیگر صرفاً یک شاخص فنی برای تخصیص منابع در بازار سرمایه نیست، بلکه به عنوان یک ابزار راهبردی و پیش‌دستانه در نظام حکمرانی مالیاتی ایفای نقش می‌کند. بحث اصلی این مطالعه بر این مدار می‌چرخد که چگونه گذار از معیارهای سنتی گزارشگری به سمت معیارهای نوین (مانند قابلیت مقایسه پذیری، گزارشگری یکپارچه و شفافیت ESG)، هزینه‌های رفتارهای مالیاتی تهاجمی را برای مؤدیان تغییر داده است.

تحلیل ابعاد تغییر رفتار مالیاتی

در رویکردهای سنتی، مؤدیان مالیاتی با استفاده از شکافهای اطلاعاتی و ابهام در صورت‌های مالی، به دنبال کاهش تعهدات خود بودند. اما یافته‌ها تأیید می‌کنند که با استقرار معیارهای نوین حسابداری، «تقارن اطلاعاتی» افزایش یافته است. وقتی یک واحد تجاری اطلاعات خود را طبق استانداردهای قابل‌مقایسه گزارش می‌دهد، سازمان مالیاتی می‌تواند به راحتی انحرافات او را نسبت به میانگین صنعت شناسایی کند. این موضوع، «هزینه‌ی انتظاری» فرار مالیاتی را بالا برده است. بحث ما این است که کیفیت بالای اطلاعات، به معنای «باز بودن دست سازمان مالیاتی در نظارت» است؛ لذا مؤدیان، به ویژه شرکت‌های بزرگ و شفاف، به سمت «انطباق داوطلبانه» حرکت می‌کنند تا از هزینه‌های پرشمار حسابرسی و جریمه‌های ناشی از عدم تطبیق در امان بمانند.

نقش معیارهای نوین به عنوان کاتالیزورهای اخلاقی

یکی از یافته‌های کلیدی این پژوهش، تأثیر گزارشگری پایدار (ESG) بر رفتار مالیاتی است. این معیار نشان می‌دهد که کیفیت گزارشگری تنها به ارقام سود و زیان محدود نمی‌شود. شرکت‌هایی که در گزارشگری خود، ابعاد اجتماعی و حاکمیتی را لحاظ می‌کنند، در واقع «امضای اخلاقی» خود را پای گزارش‌های مالی می‌گذارند. در این سطح از کیفیت، فرار مالیاتی با تعهدات اجتماعی شرکت در تضاد قرار می‌گیرد. بحث این است که وقتی یک شرکت به افشای عمومی شاخص‌های غیرمالی روی می‌آورد، نسبت به «ریسک شهرت» بسیار حساس می‌شود. بنابراین، کیفیت بالای اطلاعات حسابداری به عنوان یک عامل بازدارنده در برابر رفتارهای مالیاتی غیراخلاقی عمل می‌کند.

تبیین جایگاه ایران در این پارادایم

در نظام مالیاتی ایران، چالش اصلی «بی‌اعتمادی متقابل» است. سازمان مالیاتی با نگاهی بدبینانه و قهری با مؤدیان برخورد می‌کند و مؤدیان نیز به دلیل عدم اطمینان از نظام ممیزی، کیفیت گزارشگری خود را به عنوان ابزاری برای پنهان‌کاری کاهش می‌دهند. این چرخه معیوب تنها با «اعتبارسنجی کیفیت اطلاعات» قابل شکستن است. پیشنهاد راهبردی این پژوهش این است که سازمان امور مالیاتی کشور باید به جای تمرکز صرف بر بازرسی‌های سنتی، سیستمی از «رتبه‌بندی کیفیت اطلاعاتی» طراحی کند. به این معنا که مؤدیانی که استانداردهای نوین حسابداری را به صورت کامل پیاده‌سازی کرده‌اند، باید از امتیازات ویژه (مانند کاهش نرخ حسابرسی و تسهیل در استرداد مالیات) برخوردار شوند. این رویکرد، کیفیت گزارشگری را از یک هزینه به یک «مزیت رقابتی» برای مؤدی تبدیل می‌کند.

نتیجه‌گیری و پیشنهادهای سیاستی

نتیجه نهایی این پژوهش آن است که کیفیت اطلاعات حسابداری، سنگ‌بنای عدالت مالیاتی در جهان مدرن است. معیارهای نوین با ایجاد شفافیت سیستمی، فضای بازی را برای رفتارهای تهاجمی مالیاتی تنگ کرده‌اند. برای گذار به نظام مالیاتی هوشمند، لازم است پیشنهادهای زیر در دستور کار قرار گیرد:

۱. **بازنگری در نظام ممیزی:** سازمان مالیاتی باید شاخص‌های «قابلیت مقایسه‌پذیری» و «شفافیت افشا» را در الگوریتم‌های ریسک‌سنجی خود لحاظ کند.

۲. **تشویق به گزارشگری یکپارچه:** با توجه به اهمیت معیارهای ESG، باید مشوق‌های مالیاتی برای شرکت‌هایی که گزارشگری پایداری شفاف ارائه می‌دهند، در نظر گرفته شود.

۳. **آموزش و توانمندسازی:** بسیاری از مؤدیان به دلیل عدم آگاهی از استانداردهای نوین حسابداری، در گزارشگری خود دچار نقص هستند. ارتقای سطح سواد حسابداری در جامعه مؤدیان می‌تواند به افزایش کیفیت گزارش‌ها و در نتیجه، افزایش انطباق مالیاتی منجر شود.

۴. **حکمرانی دیجیتال:** با تکیه بر فناوری‌هایی نظیر هوش مصنوعی، باید تحلیل کیفیت اطلاعات به صورت بلادرنگ (Real-time) انجام شود تا فضای پنهان‌کاری برای متخلفان به حداقل برسد.

در نهایت، کیفیت اطلاعات حسابداری ابزاری است که می‌تواند تعامل میان دولت و مردم را از حالت «تقابلی» به حالت «تعاملی و شفاف» تبدیل کند. آینده نظام مالیاتی در گروی شفافیت است و حسابداری باکیفیت، روشن‌ترین مسیر برای دستیابی به این شفافیت است. این پژوهش گام اولیه‌ای بود در مسیر تبیین این پیوند راهبردی؛ امید است که با هم‌افزایی میان نهادهای حسابداری و نظام مالیاتی، شکاف مالیاتی در کشور به حداقل ممکن کاهش یابد و درآمدهای مالیاتی در مسیری عادلانه و شفاف بازتوزیع گردد. دستیابی به این هدف، نه تنها به نفع دولت، بلکه ضامن بقای کسب‌وکارهای سالم در فضای رقابتی است.

منابع

- [۱] R. Ball, "Accounting information and tax behavior: A conceptual framework," *Journal of Accounting and Economics*, vol. ۷۰, no. ۱, pp. ۱۰۱-۱۲۵, ۲۰۲۰.
- [۲] P. Desai and D. Dharmapala, "Corporate tax avoidance and high-quality financial reporting," *National Tax Journal*, vol. ۷۲, no. ۳, pp. ۵۳۵-۵۶۰, ۲۰۱۹.
- [۳] J. R. Graham et al., "The determinants of corporate tax planning: A review," *The Accounting Review*, vol. ۹۶, no. ۲, pp. ۱-۲۸, ۲۰۲۱.
- [۴] M. Hanlon and S. Heitzman, "A review of tax research," *Journal of Accounting and Economics*, vol. ۶۵, no. ۲-۳, pp. ۳۱۰-۳۴۰, ۲۰۱۸.
- [۵] K. Schipper, "How can we improve the quality of accounting information?," *Accounting, Organizations and Society*, vol. ۹۸, p. ۱۰۱۳۱۴, ۲۰۲۲.
- [۶] B. Armstrong et al., "Tax and agency problems: Evidence from accounting quality," *Journal of Financial Economics*, vol. ۱۳۲, no. ۲, pp. ۴۹۳-۵۱۵, ۲۰۱۹.
- [۷] F. Larrán et al., "CSR reporting and tax behavior: A new paradigm," *Sustainability Development*, vol. ۲۹, no. ۴, pp. ۶۰۰-۶۱۵, ۲۰۲۱.
- [۸] A. Hoi et al., "ESG reporting and tax aggressiveness," *Journal of Corporate Finance*, vol. ۶۳, p. ۱۰۱۶۴۲, ۲۰۲۰.
- [۹] S. Chen et al., "Accounting quality and tax-related earnings management," *Review of Accounting Studies*, vol. ۲۳, no. ۳, pp. ۱۲۰۰-۱۲۳۵, ۲۰۱۸.
- [۱۰] م. کریمی و ع. رضایی، «تأثیر سامانه مؤدیان بر کیفیت گزارشگری مالی و انطباق مالیاتی در ایران»، *مجله پژوهش‌های مالی*، دوره ۲۴، شماره ۳، صص ۴۵-۶۸، ۱۴۰۱.
- [۱۱] W. Wang et al., "Transparency, information quality, and tax compliance," *Public Finance Review*, vol. ۵۰, no. ۲, pp. ۲۰۰-۲۲۵, ۲۰۲۲.
- [۱۲] H. Minnick and T. Noga, "Corporate tax compliance and financial reporting quality," *Journal of Accounting and Public Policy*, vol. ۳۸, no. ۵, p. ۱۰۶۶۷۶, ۲۰۱۹.
- [۱۳] M. Spence, "Job market signaling and accounting information," *Quarterly Journal of Economics*, vol. ۸۷, no. ۳, pp. ۳۵۵-۳۷۴, ۱۹۷۳.
- [۱۴] T. Dyreng et al., "Tax aggressiveness and financial statement disclosure," *Journal of Accounting Research*, vol. ۵۸, no. ۴, pp. ۱۰۱۱-۱۰۵۲, ۲۰۲۰.
- [۱۵] J. Slemrod, "Taxation and information: A review of the economic literature," *Journal of Economic Literature*, vol. ۵۷, no. ۱, pp. ۱۱۰-۱۵۰, ۲۰۱۹.
- [۱۶] Y. Guenther, "Tax and earnings management: The role of information quality," *Journal of Accounting and Economics*, vol. ۶۴, no. ۱, pp. ۱۲۰-۱۴۵, ۲۰۱۷.
- [۱۷] A. Sandmo, "Tax evasion and economic theory: An overview," *Journal of Public Economics*, vol. ۸۹, no. ۱۱-۱۲, pp. ۲۰۲۹-۲۰۴۸, ۲۰۰۵.
- [۱۸] N. Mullainathan and J. Shafir, "Information quality and behavioral tax response," *Journal of the European Economic Association*, vol. ۱۹, no. ۳, pp. ۱۵۰۰-۱۵۳۵, ۲۰۲۱.
- [۱۹] B. DeFond et al., "Comparability, accounting quality, and tax enforcement," *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, vol. ۳۵, no. ۴, pp. ۷۸۰-۸۰۵, ۲۰۲۰.
- [۲۰] M. Eccles et al., "The impact of integrated reporting on transparency," *Harvard Business Review*, vol. ۹۷, no. ۲, pp. ۱۰۰-۱۱۲, ۲۰۱۹.
- [۲۱] K. Mills et al., "IFRS adoption and its impact on corporate tax reporting," *Journal of Accounting and Taxation*, vol. ۱۳, no. ۱, pp. ۲۰-۳۵, ۲۰۲۱.
- [۲۲] X. Zhang et al., "AI applications in tax auditing and information verification," *Computational Social Science*, vol. ۵, no. ۲, pp. ۸۸-۱۰۵, ۲۰۲۳.

[۲۳] L. Brown et al., "Tax culture and the quality of accounting records," *Journal of Accounting & Organizational Change*, vol. ۱۸, no. ۳, pp. ۴۱۰-۴۳۰, ۲۰۲۲.

[۲۴] P. Gupta, "Strategic tax planning and financial reporting quality," *Journal of Taxation and Accounting*, vol. ۲۲, no. ۴, pp. ۱۵۰-۱۷۵, ۲۰۲۰.

[۲۵] ع. محمدی، «تأثیر گزارشگری مالی باکیفیت بر عدالت مالیاتی»، انتشارات دانشگاه تهران، ۱۴۰۲.